

Голові разової спеціалізованої
вченої ради із захисту дисертації
PhD 13357

на здобуття ступеня доктора
філософії, доктору політичних
наук,
професору кафедри політології та
державного управління
Чернівецького національного
університету імені Юрія
Федьковича
РОТАР Наталії Юріївні

ВІДГУК

**доктора політичних наук, професора кафедри міжнародних відносин і
дипломатичної служби Львівського національного університету
імені Івана Франка**

**Кіянки Ірини Богданівни на дисертаційну роботу
Бондаренка Лева-Олександра Костянтиновича на тему: «Політичні
загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського
Союзу»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота Бондаренка Лева-Олександра Костянтиновича присвячена надзвичайно актуальній проблематиці сучасної політичної науки, пов'язаній із дослідженням політичних загроз та ідеологічних викликів, які визначають характер розвитку Європейського Союзу в умовах глибоких внутрішніх і зовнішніх трансформацій.

Початок XXI століття став для Європейського Союзу періодом безпрецедентних випробувань. Світова фінансова криза, міграційна криза 2015 року, пандемія COVID-19, Брекзїт, загострення глобальної геополітичної конкуренції, зростання популістських та радикальних політичних рухів, посилення інформаційних загроз і, насамперед,

повномасштабна війна Російської Федерації проти України поставили під сумнів низку фундаментальних підходів, на яких тривалий час базувався європейський інтеграційний проєкт.

Особливої актуальності обрана тема набуває в контексті сучасного переосмислення ролі Європейського Союзу як політичного, економічного та безпекового актора. Війна в Україні фактично стала каталізатором перегляду багатьох усталених підходів до європейської інтеграції, стимулювала формування нових механізмів колективної безпеки, активізувала дискусії щодо стратегічної автономії ЄС, необхідності реформування наднаціональних інституцій та подальшого розширення Союзу.

Водночас сучасні політичні процеси в країнах-членах ЄС свідчать про суттєві зміни в ідеологічному спектрі європейської політики. Посилення підтримки націоналістичних, популістських та євроскептичних сил, зростання політичної поляризації, трансформація традиційних партійних систем і зміна суспільних настроїв формують нові виклики для стабільності європейського інтеграційного проєкту. Саме тому комплексне дослідження взаємозв'язку між політичними загрозами та ідеологічними трансформаціями набуває не лише наукового, але й практичного значення.

Актуальність дисертації також визначається потребами України у процесі європейської інтеграції. В умовах набуття Україною статусу держави-кандидата на вступ до ЄС особливого значення набуває розуміння внутрішніх політичних процесів у самому Союзі, факторів його стійкості, механізмів реагування на кризові явища та перспектив подальшого розвитку європейського інтеграційного проєкту.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної тематики кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, що додатково

підтверджує його актуальність, наукову значущість та відповідність сучасним напрямкам розвитку політичної науки.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Дисертаційна робота характеризується чіткою структурою, внутрішньою логічною послідовністю та комплексним підходом до розкриття обраної проблематики. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі автором здійснено ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних засад дослідження політичних загроз та ідеологічних викликів у сучасному розвитку Європейського Союзу. Особливо позитивно слід оцінити систематизацію основних концептуальних підходів до вивчення європейської інтеграції, політичної безпеки, кризових процесів та ідеологічних трансформацій.

Автор демонструє глибоке розуміння класичних і сучасних теорій європейської інтеграції, вдало поєднуючи положення неофункціоналізму, міжурядового підходу, конструктивізму та інституціоналізму. Важливо, що дисертант не обмежується викладенням існуючих концепцій, а прагне сформулювати власну аналітичну модель дослідження політичних загроз у Європейському Союзі.

Другий розділ присвячений аналізу основних факторів, які впливають на трансформацію політичного та ідеологічного простору держав-членів ЄС. Значну увагу приділено дослідженню міграційної кризи, пандемії COVID-19, становища національних меншин, а також наслідків російсько-української війни для політичних процесів у Європі.

На особливу увагу заслуговує проведений автором аналіз війни в Україні як чинника фундаментальної трансформації політики Європейського Союзу. У роботі переконливо показано, що російська агресія стала одним із ключових каталізаторів перегляду безпекової політики ЄС,

зміни підходів до енергетичної незалежності, посилення оборонного співробітництва та переоцінки ролі розширення Союзу.

Важливим здобутком дисертанта є аналіз взаємозв'язку між кризовими явищами та змінами в електоральній поведінці населення країн-членів ЄС. Автор демонструє, як економічні, соціальні та безпекові виклики впливають на підтримку різних політичних сил та формування нових суспільних запитів.

Третій розділ присвячений дослідженню нових політико-ідеологічних явищ у країнах Європейського Союзу. Особливої уваги заслуговує аналіз трансформації ідеологічної структури Європейського парламенту після виборів 2024 року, дослідження еволюції політичних груп та зміни балансу між основними ідеологічними течіями.

Автор переконливо демонструє складність сучасних процесів політичної трансформації в ЄС та обґрунтовує необхідність комплексного аналізу нових викликів, що постають перед європейською демократією.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими та логічно пов'язаними між собою. Вони базуються на комплексному аналізі широкого кола наукових джерел, офіційних документів Європейського Союзу, статистичних матеріалів та аналітичних досліджень міжнародних організацій.

Суттєвою перевагою роботи є використання міждисциплінарного підходу, що дозволило автору розглядати політичні загрози не ізольовано, а в контексті взаємодії політичних, економічних, соціальних та безпекових факторів.

Особливо позитивно слід оцінити використання актуальної емпіричної бази. Автор широко використовує матеріали Європейської Комісії, Європейського парламенту, Eurobarometer, Eurostat, Frontex,

міжнародних аналітичних центрів та провідних дослідницьких інституцій. Це забезпечує високий рівень достовірності висновків та дозволяє врахувати найновіші тенденції розвитку Європейського Союзу.

Важливим є й те, що автор приділяє значну увагу аналізу сучасних процесів, які відбувалися протягом останніх років, включаючи наслідки війни в Україні та результати виборів до Європейського парламенту 2024 року. Це дозволяє говорити про високий рівень актуальності отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у комплексному дослідженні політичних загроз та ідеологічних викликів у сучасному розвитку Європейського Союзу в умовах системних кризових процесів.

Заслуговує на позитивну оцінку спроба автора розглядати політичні загрози та ідеологічні трансформації як взаємопов'язану систему факторів, що впливають на стійкість інтеграційного проєкту ЄС.

До найбільш вагомих результатів дослідження слід віднести систематизацію сучасних політичних загроз для Європейського Союзу, комплексний аналіз впливу міграційної кризи, пандемії COVID-19 та війни в Україні на трансформацію політичного простору Європи, дослідження новітніх тенденцій розвитку ідеологічної структури Європейського парламенту, а також оцінку впливу кризових явищ на функціонування наднаціональних інституцій.

Важливим науковим результатом є також обґрунтування взаємозв'язку між змінами в політичних настроях населення держав-членів та трансформацією загальноєвропейського політичного порядку денного.

Практичне значення результатів дослідження

Практична значущість дисертаційної роботи є беззаперечною.

Результати дослідження можуть бути використані органами державної влади України під час формування політики європейської інтеграції, оцінки політичних ризиків та вироблення стратегічних підходів до взаємодії з інституціями Європейського Союзу.

Окремі положення роботи можуть бути корисними для діяльності Міністерства закордонних справ України, профільних комітетів Верховної Ради України, урядових структур, відповідальних за європейську інтеграцію, а також аналітичних центрів і громадських організацій.

Результати дослідження мають значний потенціал для використання у навчальному процесі під час викладання дисциплін із політології, європейських студій, міжнародних відносин, політичної соціології, політичної безпеки та теорії європейської інтеграції.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані у наукових публікаціях автора. Опубліковані статті та тези доповідей достатньою мірою відображають зміст дисертації та охоплюють її ключові наукові результати.

Публікації відповідають тематиці дослідження та свідчать про належний рівень апробації отриманих результатів у науковому середовищі.

Дотримання принципів академічної доброчесності

Проведений аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій автора не дає підстав для висновків про порушення принципів академічної доброчесності.

Дисертація має самостійний характер, містить належні посилання на використані джерела та відповідає вимогам, що ставляться до наукових досліджень такого рівня.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи науковий рівень дисертаційної роботи, доцільно висловити окремі зауваження та побажання.

По-перше, автор приділяє значну увагу внутрішнім процесам у Європейському Союзі, однак порівняльний аналіз із досвідом інших інтеграційних об'єднань міг би додатково посилити аргументацію щодо специфіки сучасних викликів для ЄС.

По-друге, окремі аспекти трансформації Спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу після початку повномасштабної війни Росії проти України могли б бути висвітлені більш детально.

По-третє, дослідження перспектив розвитку Європейського Союзу після виборів до Європейського парламенту 2024 року заслуговує на ширше використання сценарного підходу, що дозволило б більш детально окреслити можливі траєкторії подальшої трансформації ЄС.

По-четверте, в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій окремої уваги заслуговує проблематика впливу штучного інтелекту, цифрових платформ та алгоритмізації політичної комунікації на функціонування демократичних інститутів у країнах Європейського Союзу.

Водночас зазначені зауваження мають рекомендаційний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Бондаренка Лева-Олександра Костянтиновича на тему «Політичні загрози та ідеологічні виклики в сучасному розвитку Європейського Союзу» є завершеним, самостійним та актуальним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному і методологічному рівні.

За своїм змістом, структурою, рівнем теоретико-методологічного опрацювання, обґрунтованістю наукових положень та оформленням

дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її автор – Бондаренко Лев-Олександр Костянтинович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія».

Опонент

Доктор політичних наук,
професора кафедри міжнародних
відносин і дипломатичної служби
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Кіянка Ірина Богданівна

